

BO‘LAJAK AKADEMIK VOKAL XONANDALARI TA’LIMIDA FANLAR INTEGRATSIYASIGA DOIR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7748034>

Muzafarova Saodat Xaydarovna

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti

“Vokal” kafedrasi dotsenti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy akademik vokal xonandalari tarbiyasida ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlanish jarayonida fanlararo aloqadorlik masalalarining o‘rni borasida so‘z boradi.

***Kalit so‘zlar:** kompetensiya, akademik vokal xonandasi, sahna mahorati, ta’limda menejment, ijodkorlik, etiket, namuna, madaniyat, integratsiya.*

ОБ ИНТЕГРАЦИИ ДИСЦИПЛИН В ОБРАЗОВАНИЕ БУДУЩИХ ВОКАЛИСТОВ

Музафарова Саодат Хайдаровна

доцент кафедры “Вокала”

Государственного Института искусств и культуры

Узбекистана

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается роль междисциплинарных вопросов в развитии творческих способностей в обучении современных академических вокалистов.

***Ключевые слова:** Компетентность, вокалист, сценическое мастерство, управление в образовании, творчество, этикет, пример, культура, интеграция.*

ABOUT THE INTEGRATION OF DISCIPLINES IN THE EDUCATION OF FUTURE VOCALISTS

Muzafarova Saodat Haydarovna

Associate Professor of the Department “Vocal”

State Institute of Arts and Culture of Uzbekistan

ABSTRACT

This article discusses the role of interdisciplinary issues in the development of creative abilities in the training of modern academic vocalists.

Key words: *Competence, vocalist, stage management, education, creativity, etiquette, primer, culture, integration.*

KIRISH

Bo'lajak akademik vokal xonandalari ta'lim jarayonida boshqa xalqlar madaniyatini o'z madaniyati kabi tushunish va u orqali etiket, turli mamlakat va xalqlar tarixi, xorij tillarini o'rganish kabi bilimlarni egallashga majbur bo'ladilar. Umuman olganda, vokalist uchun xorijiy tillar zamonaviy vokal va ijro madaniyati maydonida nafaqat sahna faoliyati uchun vosita, balki savodli og'zaki hamda yozma nutq sohasidagi aloqa malakalarini namoyish qilish uchun asosdir.

Zamon tendensiyalari bilan hamqadam bo'lishga intilar ekanmiz jahonning rivojlangan mamlakatlarida sahnalashtirilayotgan operalarda multimediyali texnologiyalar, 2D, 3D-dekoratsiyalardan jadal foydalanilayotgan davrda yashayotgan ekanmiz, bo'lajak akademik vokal xonandalaridan zamonaviy kompetentsiyalarni egallab borishlari talab etiladi.

Shunday ekan, xonandaning zamonaviy vokal ijrochilik muhitidagi o'rni, uning shaxsida professional martaba shakllanishi ko'p jihatdan moslashish va o'rganish qobiliyati bilan belgilanadi. Quyida tanlangan ob'yekt ta'limi jarayonida yuqorida keltirilgan zamonaviy xonandaga qo'yilayotgan kompetentsiyalarning shakllanishida yaratilayotgan shart-sharoitlar, amaldagi o'quv rejada muhim kompetentsiyalarini shakllantirishda qay darajada inobatga olingani tahlil qilamiz.

Zamonaviy xalqaro vokal va ijrochilik madaniyati haqiqatan ham ta'lim maydonining globallasuvi tendentsiyalarini ko'rsatadi. O'zbek vokal ta'limi texnologiya va usullari zamonaviy xalqaro standartlar bilan integratsiyalashuvga e'tibor qaratgan holda, yanada chuqurroq o'rganishga intiladi. Ushbu jarayonni G.Kopnetov kabi ko'plab olimlar zamonaviy pedagogikaning asosiy maqsadi deb "turli-tuman", "harakatchan" va "individuallashtirilgan" deb bilishadi[1,3].

Zamonaviy akademik vokal xonandaligi sohasining ijodkor shaxs ta'lim-tarbiyasi borasida so'z borar ekan, biz ushbu nuqtai nazarni qo'llab quvvatlaymiz. Biz, yosh ijrochini .bir tomondan, vokal va ijrochilik madaniyatidagi shaxsning o'rni haqida, boshqa tomondan, xalqaro ijrochilik tajribasining ochiqligi va foydalanish imkoniyatining o'sishi, rivojlanishiga ta'siri haqida gapiramiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODLARI

Talabalarning yagona bilim tizimini egallashini ta'minlovchi zamonaviy ta'limdagi eng innovatsion hodisalardan biri integrativ yondashuvdir. tadqiqotchilar I.V.Yakovlev va N.O.Yakovleva ta'kidlashicha, bu yondashuv ta'limni integratsiyaning turli tekisliklari (predmet ichidagi, shaxsiy, ichki shaxs,

sub'ektlararo) doirasida ko'rib chiqadi. Bo'lajak akademik vokal talabasiga ta'lim berishda integral yondashuv asosida tashkil etilishi xonandalikning nazariy va amaliy jihatlarini tushunish va o'zbek oliy o'quv yurtlari talabalarida yuqori vokal va ijrochilik madaniyatini tarbiyalashga yordam beradi.

Integratsion yondashuv asosida vokal san'ati ta'limini tashkil etish jarayonlarini ko'rib chiqamiz. Peterburgli mashxur vokal pedagogi T.D.Smelkova integratsion yondashuv xonandalik jarayoni va vokal tarixi san'ati qonuniyatlarini ongli ravishda tafakkur qilishga asos bo'ladi[1,57]. T.D.Smelkova zamonaviy ta'lim makonini modernizatsiya qilish uchun o'qituvchi va o'quvchining ijodiy salohiyatini integratsiyalashuvi, zamonaviy musiqiy san'atning har tomonlama ko'rinishini o'zida mujassam etgan dasturlarni ishlab chiqish kabi vazifalarni amalga oshirish asosiy nuqta ekanligi haqidagi nazariyani ilgari suradi. Bizning fikrimizcha, fanlararo integratsiya haqida gap ketmoqda, bunda malaka bir fan doirasida (masalan, yakkaxon kuylash) batafsil ishlab chiqilib, turdosh fanlar o'rtasida bog'lanish vujudga keladi.

Tadqiqotchi I.K.Nazarenko ham xuddi shunday yondashuvni qo'llab, "Yuksak musiqa madaniyatisiz, so'zning keng ma'nosida to'g'ri intonatsiya haqida gap bo'lishi mumkin emas[2,409]" ya'ni musiqa an'analari va o'z tarixini bilish masalasi yagona madaniyatni shakllantirishning kalitidir, chunki vokal san'ati bo'yicha to'liq amaliy bilimga ega bo'lish tajriba va ma'naviyatdan xabardor bo'lmasdan mumkin emasligini ta'kidlaydi.

TADQIQOT NATIJALARI

Yagona madaniyatni bilish o'zbek, keyin esa jahon vokal ijrochilik madaniyati doirasida ijrochilarning shaxslararo hamda shaxsiy o'sishiga yordam beradi.

Biz ham ushbu yondashuvni qo'llab quvvatlaymiz. Masalan, opera san'atini o'rgatish doirasida bilimlarning yetarli darajada integratsiya qilinmaganligi sababli opera asarlarini ijro etishda xatoliklar yuzaga kelishi mumkin.

V.P. Fominaning ta'kidlashicha, bugungi kunda XIX asrga qadar yozilgan operalar ko'pincha romantik an'ana asosida ijro etiladi, garchi bu yondashuv asarning o'z ma'no mohiyatini yo'qotishiga asos bo'ladi.

Masalan, opera san'atini o'rgatish doirasida bilimlarning yetarli darajada integratsiya qilinmaganligi sababli opera asarlarini ijro etishda xatoliklar yuzaga kelishi mumkin. U tarixiy davrni chuqur tahlil qilishni va har bir opera uchun to'g'ri talqin modelini aniqlashni talab qiladi.

To'g'ri tarixiy va madaniy kontekstni, shu jumladan vokal an'analari rioya qilishda ifodalangan va yuqori sifatli ovoz ijrochiligining uyg'unlashuviga bo'lgan

ehtiyojni qondiradigan ta'limga integral yondashuv yuqoridagi muammolarni bartaraf etishga asos bo'la oladi.

Biz vokal ta'limida integratsiyalashgan yondashuvning bir nechta asosiy tamoyillarini aniqlashimiz mumkin: o'qitiladigan fanlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir va bog'liqlik, talabalar bilimlarining yagona mantiqiy va yaxlit tizimini ta'minlash; talabaga turli mamlakatlar va davrlarning vokal maktablarini tahlil qilish va taqqoslash imkoniyatini berish, vokal an'alarini farqlash va saqlash, shuningdek, ijro etishdagi madaniy va tarixiy noaniqliklarga yo'l qo'ymaslik (agar ijodiy vazifa boshqacha ko'rsatmasa); o'quv jarayonida turli xil ijodiy o'qitish formatlaridan foydalanish (master-klasslar, kontsertlar, seminarlar, ijodiy mahorat darslari).

MUHOKAMA

O'zbek vokal ta'limining boy tarixi "Chet el musiqasi tarixi", "Sahna san'ati tarixi", "Musiqasi tarixi" kabi fanlarni o'rganishda o'z ifodasini topdi. Ushbu fanlarning kombinatsiyasi milliy o'zbek an'analari va xorijiy tendentsiyalarni uyg'unlashtirgan o'zbek vokal maktabining shakllanishining tarixiy jarayoni bilan bog'liq. Bundan tashqari, tarixiy istiqbol turli mamlakatlar san'ati va madaniyati haqidagi bilimlarning yaxlit tizimini yaratadi va bu ta'limning globallashuv sari zamonaviy tendentsiyasiga mos keladi.

O'zbekiston davlat konservatoriyasining o'quv dasturi vokalist sifatidagi kompetensiya ijrochining shaxsiy va psixologik xususiyatlariga qo'yadigan talablarga moslashtirilganligiga alohida e'tibor qaratish lozim. Biz bir necha bor aytib o'tganimizdek, vokal ijrosi sohasidagi raqobat vokalchidan yuqori muloqot qobiliyatini, muloqotda ma'lum bir moslashuvchanlikni, shuningdek, musiqa menejmenti dunyosida sodir bo'layotgan jarayonlarni tushunishni talab qiladi.

Faoliyat yuritishishi taqazo etgan davlat madaniyati, tarixini bilish vas u qatorda o'z xalqi madaniy merosiga hurmat va etiborda bo'lish kabi fazilatlari bo'lajak akademik xonanda shaxsini tarbiyalashda etiket qoidalarini o'rganib borishga alohida shart-sharoit yaratish darkor. Albatta, ishbilarmonlik va shaxsiy muloqot muhiti vokal ijro madaniyatining yuqori darajasini shakllantiradi. Bu fanlar, bizningcha, pedagogikaga kompetensiyaga asoslangan yondashuv tamoyillariga ko'proq mos keladi, bunda bo'lajak ijrochining ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiruvchi kompetensiyalar olinadi.

Misol tariqasida Moskva konservatoriyasi ushbu ta'lim sohasiga Musiqa sohasida menedjment fanini kiritdi. Bizning fikrimizcha, ushbu va shunga o'xshash fanlar musiqa biznesida sodir bo'layotgan jarayonlar haqida umumiy tushuncha berish, yosh mutaxassislarning keng malakasiga bo'lgan talablarni qondirish imkonini beradi. Masalan, kuratorlik, konsertlar, tanlovlar va ta'lim loyihalarini tashkil etishga

qiziqishi yuqori bo'lgan bitiruvchilar o'z faoliyatini ijrochi sifatida emas, balki musiqiy agent, menejer sifatida davom ettirishlari mumkin.

Shunday qilib, fanlararo aloqadorlik asosida ta'limni tashkil etish bitiruvchilarni ish faoliyatidagi imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Binobarin, vokal marketing bo'yicha o'zlashtirilgan bilimlar bo'lajak vokal ijrochilarining professional karyerasidagi umumiy kompetentsiyalarini shakllantiradi va mutaxassisning to'liq mahoratiga aylanishi mumkin.

XULOSA

Mashhur olimlar va vokal pedagog-amaliyotlarining ijodini tahlil qilar ekanmiz, vokal ijrochilik madaniyatini milliy madaniy-tarixiy ijrochilik an'analarining xonandalarning professional saviyasi, asarlarni shaxsiy talqini bilan uyg'unlashuvi deb belgiladik.

Ko'p tarmoqli vokal ta'limi vokal va ijrochilik madaniyatini sifatli shakllantirishga yordam berishini ta'kidlaymiz. Bu jarayonda o'qituvchi va uning shogirdi madaniyat, tarix va shaxsga hurmat paradigmasida ijodiy hammualliflikda harakat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy vokal ta'limi nazariyasidagi urg'u "namuna" sifatida o'qituvchining shaxsiyatidan bo'lajak ijrochining shaxsiyatining o'ziga xosligiga o'tmoqda va "bilimga asoslangan" pedagogik yondashuv bilan almashtirilmoqda. Shu tariqa talabada ko'proq mustaqil va murakkab fikrlash malakasi, bo'lajak kasbiga tanqidiy va g'ayratli munosabat shakllanadi.

O'z navbatida, integrativ yondashuv turli mamlakatlar tarixi va madaniyatiga bag'ishlangan fanlar, shuningdek, milliy odob-axloqning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish orqali amalga oshiriladi. Boshqa narsalar qatorida, chet tillarini o'rganishga, shuningdek, musiqa biznesining o'ziga xos xususiyatlari haqida umumiy tushunchaga ("Musiqa san'atida menejment" faniga) e'tibor beriladi.

Biz turli xil musiqa fanlarida vokal sinfining o'quv jarayoniga integratsiya va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar qanday bo'lishi mumkinligini aniqladik, pirovardida vokalchining jahon madaniyatining vokal-ijro makonida raqobatbardoshligi, turli vokal maktablarining an'analarini tushunish va ularning boy merosini saqlash bu bilimlar va tegishli kompetensiyalarning yaxlit tizimini shakllantirishni ta'minlaydi.

Biz o'quv dasturlari misolida talabalarning vokal ijrochilik madaniyatini shakllantirishda kompetensiyaga asoslangan hamda integratsiyalashgan yondashuvlardan foydalanishni ko'rsatdik.

Konservatoriya fanlari asosan yosh mutaxassislarning yaxlit vokal va ijrochilik madaniyatini shakllantirish muammosiga javob beradi, deb ishonish uchun barcha asoslar mavjud. Ular nafaqat ijro texnologiyalarini ishlab chiqishga, balki turli xil

vokal uslublari va milliy maktablarning rivojlanishini tushunishga imkon beradigan bilimlar tizimini ishlab chiqadilar.

Bundan tashqari, professional hamjamiyat a'zolari bilan o'zaro munosabatlarning kommunikativ ko'nikmalari, sahna amaliyotini kengaytirish, musiqa biznesida aloqa imkoniyatlari, ya'ni yosh mutaxassislarining vokal ijrochilik madaniyatini sifat jihatidan yuksaltirish uchun sharoit yaratilmoqda.

REFERENCES

1. Чжу Т.-. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ФОРМИРОВАНИИ ВОКАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ В ВУЗЕ // Современные проблемы науки и образования. – 2022. – № 1. ; URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=31429>
2. Артемова Е.Г. Основные тенденции в развитии современной оперной режиссуры (на примере московских театров) // Наука, общество, культура: проблемы и перспективы взаимодействия в современном мире: монография. – Петрозаводск, 2021. С. 87-100.
3. Гиматдинова Э.Р., Гилязов Р.Г. Современные тенденции развития вокального искусства // Музыкальная культура XXI века: Теория, исполнительство, образование: материалы I Всероссийской научно-практической конференции. – 2020. С. 326-331.
4. Трифонова И.А. Академическое вокальное искусство как социокультурный феномен: диссертация ... кандидата философских наук: 24.00.01 / Трифонова Инна Александровна; [Место защиты: Тюмен. гос. ун-т].- Тюмень, 2011.- 183 с.
5. Мансурбекова Феруза Гайратовна (2020). ВОПРОСЫ ОБЪЕКТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ И НАУЧНОГО ТВОРЧЕСТВО В ПОДГОТОВКЕ ТВОРЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ. *European Journal of Arts*, (1), 144-147.
6. Mansurbekova Feruza Gayratovna (2022). ZAMONAVIY TA'LIMDA VOKAL KO'NIKMALARINING ISTIQBOLLARI. *Science and innovation*, 1 (Special Issue 2), 828-831. doi: 10.5281/zenodo.7377721
7. Мансурбекова Феруза Гайратовна. (2022). YOSHLARDA XOR SAN'ATI HAQIDAGI DASTLABKI BILIM VA KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHNING ENG SAMARALI USULLARI . *Conferencea*, 112–118. Retrieved from <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/800>
8. Васильченко Ольга Анатольевна 2022. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ ПОСРЕДСТВОМ МУЗЫКИ. *Conferencea* . (Jun. 2022), 269–273.

9. Васильченко, Ольга Анатольевна (2022). МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК НЕОБХОДИМЫЙ АСПЕКТ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (12), 1393-1397.
10. Murodova, D. (2021). Scientific And Theoretical Aspects of Musical Thinking. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(1), 196-199.
11. Насритдинова, М. Н. (2022). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСЦЕЛЕНИЯ ДЕТЕЙ С ПАТОЛОГИЕЙ, СВЯЗАННЫХ С ГИПОКСИИ, ПОСРЕДСТВОМ ИСКУССТВ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 385-393.
12. Насритдинова, М. Н. (2022). МУСИҚА ИНСОНИЯТГА НИМА УЧУН КЕРАК?. *Science and innovation*, 1(Special Issue 2), 577-580.
13. Jo'Rayev Hamidjon, & Madina Nasritdinova (2022). DOIRA CHOLG'USIDA IJRO MAHORATINI YUKSALTIRISH (BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARI MISOLIDA). *Science and innovation*, 1 (C2), 26-28. doi: 10.5281/zenodo.663646
14. Nasritdinova, M. (2022). ЎЗБЕКИСТОН ЖАМИЯТИНИНГ ЯНГИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧИДА ЁШЛАР БАДИИЙ-ЭСТЕТИК МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ОМИЛЛАРИ. *Science and innovation*, 1(В6), 950-955.
15. Nasritdinova, Madina (2023). ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI AXLOQIY TARBIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODEL. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3 (2), 199-204.
16. Rustamov, I. (2022). The Place of Doira Instrument in Uzbek National Art. *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 5, 74-77.